

мирних зборів, мітингів, походів, пікетів і демонстрацій, республіка Молдова – закон про організацію зібрань.

Велика увага під час організації та проведення масових заходів приділяється питанням забезпечення громадської безпеки і підтримання громадського порядку у безпосередній близькості від будівель органів державної влади та місцевого самоврядування. Наприклад, проведення демонстрацій поблизу будівлі Європейського парламенту забезпечується спеціальним підрозділом охоронної служби Європарламенту та національних сил поліції. Як правило, встановлюється периметр безпеки.

В Австрійській республіці проведення масових акцій поряд з адміністративними будівлями зазвичай не обмежується. Однак під час проведення пленарних засідань федеральних зборів будь-які вуличні демонстрації забороняються на відстані менше 300 м [4].

Тож, як бачимо, світова правова практика, закріплюючи право громадян на свободу мирних зібрань у конституційному порядку, у подальшому регламентує організацію і проведення масових заходів шляхом ухвалення спеціальних законодавчих актів та встановлення різних видів відповідальності за порушення такого законодавства і вчинення правопорушень під час їх проведення. Конституцією України встановлено право громадян збиратися мирно для проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій [5, с. 39].

Визначення на конституційному рівні права на свободу мирних зібрань є позитивним фактом у демократичному суспільстві. Проте цього недостатньо для належної організації таких заходів, і це не може забезпечити повною мірою реалізацію законних прав і свобод інших громадян, підтримання громадської безпеки та громадського порядку в належному стані.

1. Загальна декларація прав людини. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 89. Ст. 3103.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 26.10.2018).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13 (№ 32 від 23.08.2006 р.). С. 270.
4. Аналітична записка зарубіжного законодавства щодо масових заходів : Аналітична записка Центру дослідження соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL : <http://nbuvip.gov.ua/images/nub/an1.pdf> (дата звернення: 20.12.2018).
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами : станом на 30.09.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Анатолій НАТОЧІЙ

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Нині в Україні стрімко зростають різні види злочинності, які становлять загрозу як публічному порядку, так і громадськості загалом. Все частіше сучасна правоохоронна система, у тому числі і Національна поліція України, стикається з важкими та особливо важкими злочинами, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, яка є дуже небезпечною для життя осіб, поліцейського та суспільства. Тому на сьогодні працівники правоохоронних органів, поліції, виконують чималу роль у підтриманні публічного порядку, безпеки всієї української нації від суспільно небезпечних діянь і кримінальних правопорушень. На законодавчому рівні для вирішення цієї проблеми у діяльності поліції щодо забезпечення захисту вище наведених положень важливе значення має використання заходів примусу, до яких належать заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальна зброя. Тому проблемні питання щодо застосування або використання поліцейськими вогнепальної зброї актуальні.

Дослідження проблемних питань щодо застосування та використання вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України здійснювали у своїх працях Ю. М. Волков, Д. Г. Казначеев, В. Д. Поливанюк, І. С. Тишкевич, М. П. Федоров,

О. С. Фролов, Л. Г. Чистоклетов, В. П. Тимофеев, В. Я. Покайчук.

Метою роботи є дослідження проблемних питань, пов'язаних із застосуванням працівниками Національної поліції України вогнепальної зброї.

Законодавець висвітлює застосування вогнепальної зброї як найбільш суворий захід примусу, який застосовується у відповідних випадках, передбачених законом. На сьогодні до цього заходу примусу критичне ставлення як у працівників поліції, так і в громадян. Хоча застосування зброї або її використання спрямовано на найбільш ефективний захист життя, здоров'я як громадян, так і поліцейських, все-таки є дилема щодо її застосування як безпечного заходу примусу з позиції юридичного та фізичного захисту. Тому законодавець, розуміючи його небезпечність, надав низку понять, які характеризують цей захід примусу як останнє (тобто виняткове), нащо може покластись поліцейський. Згідно з ч. 4 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю: якщо існує безпосередня загроза життю особам (поліцейському, членам його сім'ї, жертві нападника, заручнику тощо), для затримання особи, що чинить збройний опір (що теж створює загрозу життю працівника поліції), або ж для зупинення транспортного засобу, шляхом його пошкодження (якщо водій теж створює своїми діями загрозу життю чи здоров'ю людей або поліцейського) [1].

Варто відмітити, що керівні принципи застосування поліцією заходів примусу, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування вогнепальної зброї поліцейськими передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами, як: Рекомендація Rec. (2001)10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів [2]; Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [3]; Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» [4]. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) визначає, що всі службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки в разі суворой потреби і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків [5].

Тому, аналізуючи вище наведені джерела, застосування сил поліцейськими повинні бути збалансовані, відповідати необхідності її застосування у конкретних ситуаціях, сила виключно повинна бути розумної необхідності в конкретних обставинах для запобігання злочину або під час виконання законного затримання чи допомоги в його проведенні щодо порушників або підозрюваних; сила, що виходить за ці межі, не може бути застосована.

Щодо проблемних питань, то найчастіше вони трапляються на практиці. Оскільки на поліцейського покладається низка обов'язків, які пов'язані з несенням служби, то під час застосування вогнепальної зброї, а більше того, під час її отримання перед чергуванням, на працівника поліції додатково покладається низка дій юрисдикційного, організаційно-управлінського, публічно-владного, виконавчо-розпорядчого характеру для забезпечення безпеки під час поводження зі зброєю. Тому на цей час одним із головних аспектів професійної діяльності поліцейського є його юридична грамотність, тобто вміння читати і розуміти закони та слідувати відповідним інструкціям щодо безпеки під час поводження зі зброєю. Але на сьогодні бувають не поодинокі випадки застосування вогнепальної зброї, яке явно виходило за межі закону або ж ігнорування можливості застосування вогнепальної зброї через боязнь завдати більшої шкоди, яка необхідна у тій чи іншій ситуації, і за це нести відповідальність.

Також законодавцем зазначені деякі положення, щодо яких виникають питання, адже інколи вони суперечать відповідним інструкціям стосовно безпеки під час поводження зі зброєю. Згідно з п. 11 та 12 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. А під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування [1]. Якщо на практиці така ситуація відбувається, і поліцейський приводить зброю у готовність (дістає пістолет із кобури, знімає запобіжник, досилає патрон до патронника), але надалі ситуація що склалася, змінюється на позитивну, або правопорушник вже затриманий, постає питання: «Що робити зі зброєю?». Заряджена зброя, особливо якщо патрон перебуває в патроннику, є дуже небезпечною як для

поліцейського, так і для оточення, оскільки бували не поодинокі випадки, коли зброя випадково виконувала постріл і завдавала шкоди. На сьогодні законодавцем не вказується тактична складова щодо цієї ситуації, а згідно з Інструкцією із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, розряджання зброї проводиться у відповідній кімнаті відділку поліції, де є всі необхідні засоби безпеки під час розряджання зброї. Крім того, згідно з цією інструкцією, а саме розділу IV, п. 6, під час несення служби категорично забороняється від'єднувати магазин від зброї та виймати з нього патрони [6].

1. Про Національну поліцію України : Закон України від 2.07.2015 р. № 580. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.02.2016 № 70. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text>.

3. Рекомендація Rec. (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» : ухв. Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. С. 19–51.

4. Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку : прийнятий резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text.

5. Права людини в діяльності української поліції – 2015. Науково-практичне видання / упоряд. С. О. Крапивін. Київ : Асоціація УМДПЛ, 2016. 408 с.

Дмитро СВЕРДЛОВ

викладач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

ЩОДО ПРАВОВОГО КАЗУСУ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ЗБОРІВ, МІТИНГІВ, ДЕМОНСТРАЦІЙ

В умовах стрімкої демократизації суспільства в Україні, а також у світлі минулих негативних подій, громадяни та люди, які мешкають на території держави, швидко опановують можливість впливу на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, посадових осіб шляхом «вуличного протесту». Зазначені дії застосовуються з метою отримання бажаного результату, висловлення протесту проти дії або бездіяльності тощо.

Право громадян збиратися мирно закріплено приписами ст. 39 Конституції України [1]. Це фундаментальне та основоположне право людини в реаліях сучасного демократичного суспільства.

Відповідно до положень вищевказаної статті Конституції України організатор проведення мирного зібрання зобов'язаний завчасно сповістити органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування про його проведення.

Крім того, Кодексом України про адміністративні правопорушення, а саме ст. 185¹ передбачена відповідальність за порушення правил проведення мирних зібрань [2]. Виконаною нами науковою розвідкою детерміновано, що в разі не повідомлення суб'єктом-ініціатором заходу органів публічної адміністрації щодо проведення мирного зібрання, інтенцією якого є відстоювання прав і інтересів, передбачена відповідальність. Але диспозицією ст. 185¹ КУпАП передбачено, що в разі порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій до суб'єкта цього делікту можуть бути застосовані заходи адміністративно-правової відповідальності.

Ст. 185¹ КУпАП за особливістю конструкції є бланкетною нормою, тобто положення, урегульовані в статті, відсилають нас до нормативно-правового акта, що регулює суспільні відносини у цій правовій інституції.

На жаль на цей час норми, які б регулювали порядок проведення мирних зібрань в нормативно-правовому забезпеченні України, відсутні, що суперечить приписам п. 1 ч. 1